

Vall Ferrera, si bé en la forma *trúža*: recollida a Tor, 1932, on més aviat es podria esperar *i*; potser s'ha de relacionar amb l'explicació donada a *LleuresC*, però més aviat hem de pendre-ho com a indicati que allà ja començava *porca* com a nom indígena, i *truja* és contagi recent dels pobles de l'Urgellet, ja immediats.

Sentits secundaris: a) 'botó de la roda' ja registrat per OPou: «carro --- lo ex o fusell --- lo cubo [probt. val. o xurro] o *truja* [Princ.]: centrum, modiolus; los braços o rayos ---» (*TbPu*, 87); no és necessari ni probable que això resulti d'una deformació de *tremuja* (com diu *AlcM*) ni dels mots hellènics *τροχος* 'roda', i ll. (< gr.) *trochlea* (per més que el sentit s'hi acostia tant, i cf. *REW*, 8922, 8930); car Rohlfs ja en donà una bona explicació semàntica: «ben interessants són les metàfores zoomòrfiques o animals, fundades en imatges de vida sexual, com ara --- cat. *truja* i ngr. *σχορφα* designant alhora el porc femella i el botó de la roda» (*Sprache und Kultur*, 16); és a dir al·lusió a la penetració masculina en la vulva de la truja. Amb això es relaciona el cast. ant. i dial. *puerca*=TUERCA; i aquest mateix, junt amb l'alt-arag. *troyeta*, que ens interessa ací, com a supervivència d'un dim. aragonès del nostre mot *truja*, el qual a la Sierra de Guara és la «tuercia o rosca de la prensa de vino» (*RLiR* XI, 25, 179), veg. l'article del *DCEC/DECH* v, 684a48-55, 685a1s.

b) Espècie de peix; a St. Pol d. Mar *trúža*, color blau fort, gormanda, i grossa, fins a 8 o 10 roves (1924); ja documentat en el Ross. en el S. XIV (-x- grafia aproximada): «gats, *truxes*, nentiles, mussoles ---» a. 1379, «*nam truxam salsam*» 1385 (*InvLC*); és la «centurina vulpecula», segons Barbier, i del cat. *peix truja* va ser manllevat el sic. *pišitružu* (*RLR* L, 323); altrament també el ll. *aper* 'verro, senglar' fou usat com a nom de peix (crec ja Plini).

El nostre tipus lèxic, ultra el citat a-arag. *troyeta*, és peculiar dins la Romània a la nostra llengua i a l'italià, francès i llengua d'oc, sempre estrany a les altres dues hispàniques: no hi hagué mai un cast. *troya* (com suposaren Diez, i el *REW*, 8933, seguits per Claveria); com vaig demostrar en la meua ed. de l'Arx. de Hita (699c, p. 266a) no hi ha *troya* sinó *croya* en el *Buen Amor* (i no és 'alcavota' sinó el provençalisme *croyo*, -a, 'dolent, -a').

En les altres llengües rom., sí, i amb la mateixa importància i antiguitat que en la nostra: fr. *trueie*, també des dels orígens; oc. *troya* o *trueja*, amb les normals variacions de la fonètica dialectal en cada lloc: *i* o més aviat *j* (no distingits en la grafia corrent), propi aquell en els parlars nòrdics; diftongació en *ue/uo*, ulteriorment en part reduïda a *ó/u* o bé *é*. Ja el tenim en trobadors clàssics, com en el sirventès *Tartarassa ni voutor* de Peire Cardenal: «La *trueia* ten e-l mercat / cel quez ab Deu si combat, / qu'él n'aurà tal guizardó / cum ac Judas, lo feló»; a Gascunya: «de porcx et de *trogas*» a. 1279, en un doc. escrit a Dax, *Cart.* d'Ossau, 61.15; mentre que més al Sud ja devia estar en concurrència amb *porca*, car en un altre doc., poc més antic, del mateix cartulari, però relatiu a Ossau i As-

pa, consta *porcx e porcas*.¹

La reducció del diftong en oc., avui predominant, s'ha produït en formes varies, les que en cada lloc esperem de ò davant iod: *trúža* a la V. d' Aran (1924 ---), *trúža* al SE. de les Landes, *trúya* en el SO., *trúya* en el NO., *trüžə* en el NE., del mateix departament (Millardet, *Atlas L. Land.*, 357); mentre que en l'alt llgd. hi ha reducció a *ɛ*, que abasta fins al límit dels Pyr.-Or.: *trežə* anoto a Vingrau (1960), poble que és ja de llengua d'oc.

En italià *tròia* és també el mot normal de la «llengua»: «la femmina del maiale, che è da figliare o ha figliato» (Petr., també certa màquina de guerra), amb rica derivació; *troiaccia*, *troione*, *-ioncella*, *-iettella*; *troiata*, *troiaio*, *troieria*, un antic *troiante* i Montale *trojacchiola*. En el sentit propi, *troia* 'truja', ja en l'Agricultura volgare de Pero de' Crescenzi, S. XIV; en el sentit d'insult a una dona, tant *troia* com *troiaccia* ja en Sacchetti, 2.ª meitat S. XIV; no sembla documentat en els grans clàssics d'aleshores, però sembla que devia ser familiar a Boccaccio, judicant per *troiata*, que ell no usa en el seu sentit, vulgar avui, de «azione o cosa sùdicia» (*dice sempre delle troiate* Petr.).

Però trobem *troiata* en el *Decam.*, parlant d'homes «--- venùtici di contado ed usciti delle *troiate*, vestiti di romagnolo» (ed. 1961, 451.3; els de St. Cugat interpreten lliurement «qui és vengut no sap hom d'hon», VII, § 8, ed. 1961, 421.1); segons Petr. *troiata* era «truppa di masnadieri che si menavan dietro i gentiluomini di contado» (definició «masnada» en el tardà Udin, mj. S. XVII); però Alunno, en citar la frase del Boccaccio, explica el mot per «luogo dove stanno i porci» (*Fabbr. d. M.*, § 1238); és ben possible que la definició «masnada» no manqui de bon fonament, però com que Boccaccio parla allí de gent bruta i mal vestida, i diu «usciti da ---», el sentit bàsic degué ser 'lloc ple de brutícia com una soll': com quan diem 'sembla que véns d'una cort de porcs' (encara que després l'estereotípiessim parlant de les *masnade* dels *gentiluomini* pagesos).

De *troia* aplicat pejorativament a una dona, en dona l'AIS testimoni en moltes localitats en el N. i NE. d'Itàlia, en el mapa «puttana» (m. 721). Segurament té raó Rohlfs (*Sitzber. Bayr. Akad.* 1975, v, 19; *Von Rom zu Romania*, Tüb. 1984, 49-52) en assegurar que *troia* és mot adventici en el Sud d'Itàlia: decididament a Sicília i Sud de Calàbria (sembla que exagera el caràcter nòrdic, si diu manlleu francès); tampoc és gens segur que sigui autòcton a la zona romana: cita el precepte d'un mestre d'escola de Roma, «scrofa no *troia*».

Sembla que al Migjorn es va mantenir *scrofa*: al capdavant era un osquisme en llatí, com mostra la -F; Rohlfs deu tenir raó en opinar que el *scrofa* supervivent en altres zones degué ser el terme hereditari en tot el Sud; no em fa tant d'efecte quan invoca el nom de la *Via della Scrofa* a Roma i l'ús que fa de *scrofa* l'Alighieri (cita *Inf.* XVII, 64, i en efecte està assegurat en la Comèdia per alguna rima) quan hi ha tant de llatí en Dante i en la nomenclatura vial.